

Bible: Starý zákon (2. – 1. tisíciletí př. Kr.):
Český ekumenický překlad
První kniha Mojžíšova (Genesis)

Kapitola 1

¹Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. ²Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůň byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží.

³I řekl Bůh: „Buď světlo!“ A bylo světlo. ⁴Viděl, že světlo je dobré, a oddělil světlo od tmy. ⁵Světlo nazval Bůh dnem a tmu nazval nocí. Byl večer a bylo jitro, den první.

⁶I řekl Bůh: „Buď klenba uprostřed vod a odděluj vody od vod!“ ⁷Učinil klenbu a oddělil vody pod klenbou od vod nad klenbou. A stalo se tak. ⁸Klenbu nazval Bůh nebem. Byl večer a bylo jitro, den druhý.

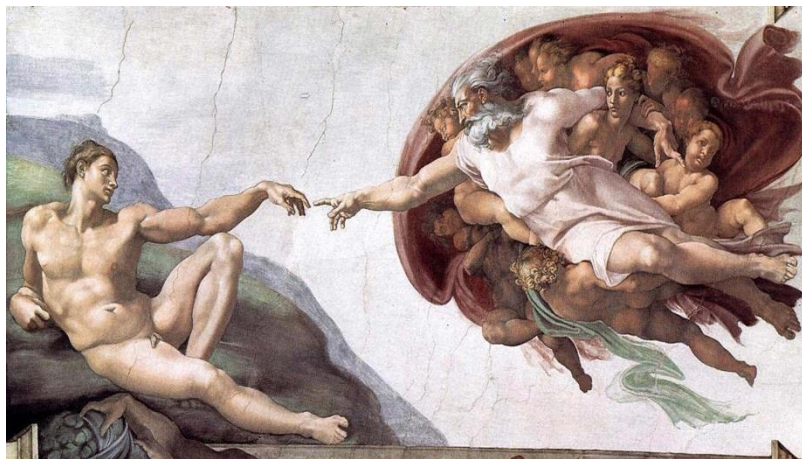
⁹I řekl Bůh: „Nahromaděte se vody pod nebem na jedno místo a ukaž se souš!“ A stalo se tak. ¹⁰Souš nazval Bůh zemí a nahromaděné vody nazval moři. Viděl, že to je dobré. ¹¹Bůh také řekl: „Zazelenej se země zelení: bylinami, které se rozmnožují semeny, a ovocným stromovým rozmanitého druhu, které na zemi ponese plody se semeny!“ A stalo se tak. ¹²Země vydala zeleň: rozmanité druhy bylin, které se rozmnožují semeny, a rozmanité druhy stromoví, které nese plody se semeny. Bůh viděl, že to je dobré. ¹³Byl večer a bylo jitro, den třetí.

¹⁴I řekl Bůh: „Buďte světla na nebeské klenbě, aby oddělovala den od noci! Budou na znamení časů, dnů a let. ¹⁵Ta světla ať jsou na nebeské klenbě, aby svítala nad zemí.“ A stalo se tak. ¹⁶Učinil tedy Bůh dvě veliká světla: větší světlo, aby vládlo ve dne, a menší světlo, aby vládlo v noci; učinil i hvězdy. ¹⁷Bůh je umístil na nebeskou klenbu, aby svítala nad zemí, ¹⁸aby vládla ve dne a v noci a oddělovala světlo od tmy. Viděl, že to je dobré. ¹⁹Byl večer a bylo jitro, den čtvrtý.

²⁰I řekl Bůh: „Hemžete se vody živočišnou havětí a létavci létejte nad zemí pod nebeskou klenbou!“ ²¹I stvořil Bůh veliké netvory a rozmanité druhy všelijakých hbitých živočichů, jimiž se zahemžily vody, stvořil i rozmanité druhy všelijakých okřídlených létavců. Viděl, že to je dobré. ²²A Bůh jim požehnal: „Plodte a množte se a naplňte vody v mořích. Létavci nechtě se rozmnoží na zemi.“ ²³Byl večer a bylo jitro, den pátý.

²⁴I řekl Bůh: „Vydej země rozmanité druhy živočichů, dobytek, plazy a rozmanité druhy zemské zvěře!“ A stalo se tak. ²⁵Bůh učinil rozmanité druhy zemské zvěře i rozmanité druhy dobytka a rozmanité druhy všelijakých zeměplazů. Viděl, že to je dobré.

²⁶I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“

²⁷Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.

²⁸A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami,

nad nebeským ptactvem, nade vším živým,
co se na zemi hýbe.“

²⁹Bůh také řekl: „Hle, dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm. ³⁰Veškeré zemské zvěři i všemu nebeskému ptactvu a všemu, co se plazí po zemi, v čem je živá duše, dal jsem za pokrm veškerou zelenou bylinu.“ A stalo se tak. ³¹Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré. Byl večer a bylo jitro, den šestý.

Kapitola 2

¹Tak byla dokončena nebesa i země se všemi svými zástupy. ²Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. ³A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo.

⁴Toto je rodopis nebe a země, jak byly stvořeny. V den, kdy Hospodin Bůh učinil zemi a nebe, ⁵nebylo na zemi ještě žádné polní křovisko ani nevzcházela žádná polní bylina, neboť Hospodin Bůh nezavlažoval zemi deštěm, a nebylo člověka, který by zemi obdělával. ⁶Jen záplava vystupovala ze země a napájela celý zemský povrch. ⁷I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života. Tak se stal člověk živým tvorem. ⁸A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil. ⁹Hospodin Bůh dal vyrůst ze země všemu stromoví žádoucím na pohled, *s plody* dobrými k jídlu, uprostřed zahrady pak stromu života a stromu poznání dobrého a zlého. (...)

¹⁵Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil. ¹⁶A Hospodin Bůh člověku přikázal: „Z každého stromu zahrady smíš jíst. ¹⁷Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez. V den, kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti.“

¹⁸I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“ ¹⁹Když vytvořil Hospodin Bůh ze země všechnu polní zvěř a všechno nebeské ptactvo, přivedl je k člověku, aby viděl, jak je nazve. Každý živý tvor se měl jmenovat podle toho, jak jej nazve. ²⁰Člověk tedy pojmenoval všechna zvířata a nebeské ptactvo i všechnu polní zvěř. Ale pro člověka se nenašla pomoc jemu rovná. ²¹I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem. ²²A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. ²³Člověk zvolal:

„Toto je kost z mých kostí
a tělo z mého těla!
Ať muženou se nazývá,
vždyť z muže vzata jest.“

²⁴Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. ²⁵Oba dva byli nazí, člověk i jeho žena, ale nestyděli se.

Kapitola 3

¹Nejzchytralejší ze vši polní zvěře, kterou Hospodin Bůh učinil, byl had. Řekl ženě: „Jakže, Bůh vám zakázal jíst ze všech stromů v zahradě?“ ²Žena hadovi odvětila: „Plody ze stromů v zahradě jíst smíme. ³Jen o plodech ze stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: ‚Nejezte z něho, ani se ho nedotkněte, abyste nezemřeli.‘“ ⁴Had ženu ujišťoval: „Nikoli, nepropadnete smrti. ⁵Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevrou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré i zlé.“

⁶Žena viděla, že je to strom *s plody* dobrými k jídlu, lákavý pro oči, strom slibující vševědoucnost. Vzala tedy z jeho plodů a jedla, dala také svému muži, který byl s ní, a on *též* jedl. ⁷Oběma se otevřely oči: poznali, že jsou nazí. Spletli tedy fíkové listy a přepásali se jimi.

⁸Tu uslyšeli hlas Hospodina Boha procházejícího se po zahradě za denního vánku. (...) ¹⁷Adamovi řekl:

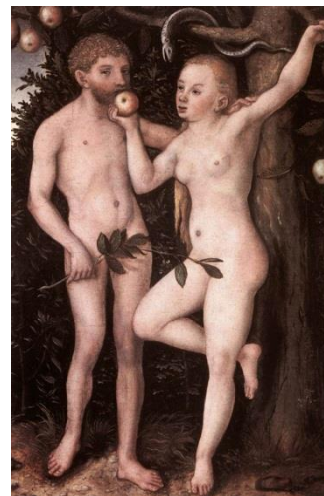
„Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě necht' je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení.

¹⁸Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny.

¹⁹V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš.“

²⁰Člověk svou ženu pojmenoval Eva (*to je Živa*), protože se stala matkou všech živých. ²¹Hospodin Bůh udělal Adamovi a jeho ženě kožené suknice a přioděl je.

²²I řekl Hospodin Bůh: „Teď je člověk jako jeden z nás, zná dobré i zlé. Nepřipustím, aby vztáhl ruku po stromu života, jedl a byl živ navěky.“ ²³Proto jej Hospodin Bůh vyhnal ze zahrady v Edenu, aby obdělával zemi, z níž byl vzat. ²⁴Tak člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil cheruby s míhajícími se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života. (...)

Kapitola 18

¹I ukázal se Hospodin Abrahamovi při božišti Mamre, když seděl za denního horka ve dveřích stanu. ²Rozhlédl se a spatřil: Hle, naproti němu stojí tři muži. Jakmile je spatřil, vyběhl jim ze dveří stanu vstříc, sklonil se k zemi ³a řekl: „Panovníku, jestliže jsem u tebe našel milost, nepomíjej svého služebníka. ⁴Dám přinést trochu vody, umyjte si nohy a zasedněte pod strom. ⁵Rád bych vám podal sousto chleba, abyste se posilnili; potom půjdete dál. Přece nepominete svého služebníka.“ Odvětili: „Učiň, jak říkáš.“ (...)

¹⁰I řekl *jeden z nich*: „Po obvyklé době se k tobě určitě vrátím, a hle, tvá žena bude mít syna.“ Sára naslouchala za ním ve dveřích stanu. ¹¹Abraham i Sára byli staří, sešli věkem, a Sáře již ustal běh ženský. ¹²Zasmála se v duchu a řekla si: „Když už jsem tak sešlá, má se mi dostat takové rozkoše? I můj pán je stařec.“ ¹³Tu Hospodin Abrahamovi řekl: „Pročpak se Sára směje a říká: ‚Což mohu opravdu родit, když už jsem tak stará?‘ ¹⁴Je to snad pro Hospodina nějaký div? V jistém čase, po obvyklé době, se k tobě vrátím a Sára bude mít syna.“ (...)

¹⁷Tu Hospodin řekl: „Mám Abrahamovi zamlčet, co hodlám učinit? ¹⁸Abraham se jistě stane velikým a zdatným národem a budou v něm požehnány všechny pronárody země. ¹⁹Důvěrně jsem se s ním sblížil, aby přikazoval svým synům a všem, kteří přijdou po něm: ‚Dbejte na Hospodinovu cestu a jedněte podle spravedlnosti a práva, ať Hospodin Abrahamovi splní, co mu přislíbil.‘“ ²⁰Hospodin dále pravil: „Křik ze Sodomy a Gomory je tak silný a jejich hřích je tak těžký, ²¹že už musím sestoupit a podívat se. Jestliže si počínají tak, jak je patrné z křiku, který ke mně přichází, je po nich veta; zjistím si, jak tomu je.“ ²²Zatímco se muži odtud ubírali k Sodomě, Abraham zůstal stát před Hospodinem. ²³I přistoupil Abraham a řekl: „Vyhladíš snad se svévolníkem i spravedlivého? ²⁴Možná, že je v tom městě padesát spravedlivých; vyhladíš snad i je a nepromineš tomu místu, přestože je v něm padesát spravedlivých? ²⁵Přece bys neudělal něco takového a neusmrtil spolu se svévolníkem spravedlivého; pak by na tom byl spravedlivý *stejně* jako svévolník. To bys přece neudělal. Což Soudce vši země nejedná podle práva?“ ²⁶Hospodin odvětil: „Najdu-li v Sodomě, v tom městě, padesát spravedlivých, prominu kvůli nim celému místu.“ ²⁷Abraham pokračoval: „Dovoluji si k Panovníkovi mluvit, ač jsem prach a popel: ²⁸Možná, že bude do těch padesáti spravedlivých pět chybět. Zahladíš pro těch pět celé město?“ Odvětil: „Nezahladím, najdu-li jich tam čtyřicet pět.“ ²⁹On však k němu mluvil ještě dále: „Možná, že se jich tam najde čtyřicet.“ Pravil: „Neudělám to kvůli těm čtyřiceti.“ ³⁰I řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, když budu mluvit

dále: Možná, že se jich tam najde třicet.“ Pravitl: „Neučiním to, najdu-li jich tam třicet.“³¹Řekl pak: „Hle, dovoluji si promluvit k Panovníkovi znovu: Možná, že se jich tam najde dvacet.“ Pravitl: „Nezahladím je kvůli těm dvaceti.“³²Nato řekl: „Ať se Panovník nerozhněvá, promluví-li ještě jednou: Možná, že se jich tam najde deset.“ Pravitl: „Nezahladím je ani kvůli těm deseti.“³³Hospodin po skončení rozmluvy s Abrahamem odešel a Abraham se vrátil ke svému místu.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. Praha 1992, strany SZ 21 – 24, 34 – 35.

Poznámky a vysvětlivky:

Adam – hebr. *člověk* (tedy *bytost pocházející z prachu země*); v českém překladu je teprve postupně v průběhu textu obecné jméno *člověk* nahrazeno vlastním jménem *Adam*; **božičtě** – místo pro náboženské obřady pod širým nebem; **ekumenický** – mezicírkevní, překonávající rozdíly mezi jednotlivými křesťanskými církvemi; **cherubové** – v Bibli nadpřirozené okřídlené bytosti působící jako doprovodní služebníci Boží; symbolizují Boží přítomnost a zároveň Boží nedostupnost; **mužena** – pokus českých překladatelů vystihnout skutečnost, že v hebrejštině je výraz *žena (iššá)* delší obdobou výrazu *muž (iš)*; srovnej s tím angl. *male – female*; **posvětit** – obřadně s Boží pomocí vyčlenit k náboženskému účelu; **požehnat** – vyprosit účinnou Boží přízeň; **pronárody** – zde ve významu *mnohé, také cizí národy*.

Bible: Starý zákon: První kniha Mojžíšova (Genesis): poznámky k interpretaci

Nauka o způsobech a prostředcích, jimiž lze porozumět starobylým esteticky náročným textům, se nazývá **hermeneutika**. Výklad hermeneutického poznání se – zejména v souvislosti s Bibli – označuje jako **exegeze**. Pro hermeneutické zkoumání Bible si musíme nejprve uvědomit, že ti, kdo v průběhu minulých věků považovali a považují Bibli za svatou knihu, byli a jsou přesvědčeni, že v Bibli existují **hodnotná poučení pro každou životní situaci** – nezávisle na době či místě. S touto skutečností souvisí fakt, že **biblická náboženství** můžeme zkoumat z pohledu především **dvou věd**, jimiž jsou:

a) Teologie (věda o Bohu): zabývá se vždy některým z monoteistických náboženství, zkoumá prameny víry, nazírá na náboženství „zevnitř“, předpokládá, že teolog je vyznavačem náboženství, jež zkoumá;

b) Religionistika (věda o náboženství): zabývá se některým náboženstvím nebo porovnává různá náboženství, zasazuje náboženství do širších souvislostí (historických, sociologických, psychologických apod.), nazírá na náboženství „zvnějšku“, religionista nemusí být vyznavačem náboženství, jež zkoumá.

My se na tomto místě můžeme pokusit jen o dílčí vhléd do možností výkladu některých ze známých biblických pasáží.

Povšimněme si, že **jazyk**, jímž je Bible psána, je poměrně **jednoduchý** a **kompozice** relativně **přehledná**. Svědčí to o tom, že biblické spisy nevznikaly pro potřebu jen úzkého kruhu zasvěcenců, ale naopak pro širokou veřejnost; tím se ovšem nevylučuje, že poučený a připravený čtenář či posluchač najde v Bibli hlubší poznání – a často dost jinak laděné – než příjemce zcela laický.

Podívejme se nejprve na **příběh o stvoření světa a člověka**; jde o Gn 1 – 2. Text se samozřejmě v mnohém liší od obsahu učebnic biologie, zeměpisu či historie. Nejde však jen o to, že starověcí autoři nemohli mít velké znalosti z geologie či paleontologie. Podstatná je skutečnost, že zjevně usilovali nikoli o přírodovědný, ale o **teologický výklad světa a jeho vztahu k Bohu**. Když si uvedený text přečteme a odmyslíme si mnohem pozdější rozdělení na kapitoly (někdy doplněné o nadpisy), uvědomíme si, že tu máme o stvoření světa vlastně **dva paralelní příběhy**:

- a) Gn 1,1 – 2,3;
- b) Gn 2,4 – 2,25.

To vyplývá z již zmíněné snahy zapisovatelů Bible dochovat pokud možno všechny existující verze biblického textu.

Obě verze začínají svým vlastním nadpisem: a) Gn 1,1 (*Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.*), b) Gn 2,4 (*Toto je rodopis nebe a země, jak byly stvořeny.*).

Obě verze ukazují, že **Bůh je jediný a věčný**, Boží existence se vymyká prostému plynutí času, Bůh byl již před počátkem světa a samotný Boží vznik se v Bibli vůbec neřeší. Porovnejme s tím náboženství starověkých Řeků: prarodičovským párem řeckých bohů byli bohyně Gáia a bůh Úranos, kteří se zrodili z temné, beztvaré prahmoty Chaosu.

Všechny zprávy o jednotlivých **stvořitelských dnech** mají shodnou **strukturu**: začínají i končí stejně či obdobně. To je jistě pozůstatek ústní tradice, kdy text musel být pro posluchače co nejpřehlednější, ale existují tu i jiné důvody. Bůh tvoří slovem (*I řekl Bůh:*): slovo obsahuje nejen prosté pojmenování, ale také vztah mluvčího k označované skutečnosti – Bůh má svět ve své moci. Odráží se tu rovněž vědomí, že i slovo je čin, že slovo nelze jen tak pominout, protože doznělo nebo bylo smazáno – víra v sílu slova představuje významný prvek, jímž Bible jako celek obohacuje světové myšlení.

Den pro starověké národy začínal večerem, ovšem samozřejmě nekončil jitem. Formulace *Byl večer a bylo jitro* připomíná nejen přelom dnů, ale také jistotu, že po temné noci vždy přichází světlé ráno: každý nový den je novým stvořitelským činem Božím.

Od chvíle, kdy Bůh začíná tvořit pozemský život – tedy od 3. dne stvoření –, sám opakovaně konstatuje, že *to je dobré*: ukazuje, jak svět je navzájem provázaným, dobře fungujícím celkem a že stvořitelské dílo má svůj **mravní rozměr**.

Jistě nás zarazilo, že stvoření **světla** je zmíněno dvakrát. V první den (Gn 1,3-5) je stvořeno světlo a den, ale Slunce, Měsíc a hvězdy jsou stvořeny až v den čtvrtý (Gn 1,14-18), navíc až po rostlinách (bylinách a stromech), které přitom bez slunečního svitu nemohou existovat. Tady je třeba znovu říci, že starozákonní text není a ani nechce být přírodovědnou příručkou. Je to mýtus: hovoří o vztazích, nikoli o fyzikální podstatě, chemickém složení nebo o posloupnosti biologického vývoje. První světlo není elektromagnetickým zářením: je projevem jak Boží náklonnosti ke světu, tak Božího řádu (*řád* nacházíme tehdy, když jsme si okolní *svět vy-světl-ili* či *ob-jas-nili*).

V Gn 1,26-27 Bůh tvoří **člověka** jako svůj **obraz**. Neznamená to, že by Bůh měl lidskou podobu. Pojmem *obraz* je naznačena schopnost člověka žít s Bohem v blízkém vztahu. Člověk je vrcholem stvoření. K tomu, aby zakoušel Boží blízkost, nepotřebuje žádné modly (idoly: uctívaná umělá zobrazení boha, běžná v polyteismu). Připomeňme, že Bible nezná pojem *ateismus*, tedy odmítání boží existence. Největším hříchem (vědomým porušením věrnosti vůči Bohu) je podle Bible modlářství – uctívání nepravých bohů. Proto také judaismus, islám a některé křesťanské církve zakazují v náboženských souvislostech zobrazování Boha či Bohem stvořených bytostí (pouhé vyobrazení totiž nemůže obsáhnout velikost Boží).

V Gn 1,28 **Bůh** právě stvořeným **lidem žehná** (projevuje svou účinnou přízeň), aby se rozmnožovali a vládli nad přírodou. Bůh přenáší na člověka část své vladařské moci. I prvním úkolem Slunce a Měsíce je sloužit člověku pro jeho orientaci v čase: to je příkrá polemika s polyteismem, v němž Slunce a Měsíc byly bohy a lidé museli naopak sloužit jim.

Obě pohlaví tvoří nedílný celek, účinně se doplňují. Starý zákon se nezabývá rozdíly rasovými apod.; podstatná je pouze odlišnost mezi pohlavími. V Gn 2,24 nalezneme půvabné a výstižné vylíčení počátku intimního života člověka: *Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.*

Příběh o Adamovi a Evě v ráji je nepochybně nejpoblárnějším starozákonním příběhem. Bůh pověřil Adama, aby pojmenoval všechny živé tvory. Adam tak učiní a získá tím nad nimi vládu (pokud skutečnost vyjádříme slovem, vymezíme ji tím na pozadí okolního světa a můžeme s ní zacházet). Samota není pro člověka přirozená: žena stvořená z žebra je Adamovi přirozeně blízká – je mu rovná a zároveň od něj odlišná.

Všimněme si, že ve Starém zákoně **pojem ráj** vůbec nenajdeme: hovoří se tu o *zahradě* a zmínky o ráji se objevují až v Novém zákoně. Starozákonní ráj souvisí s rozšířenou starověkou představou o tom, že na počátku dějin existoval dokonalý, zlatý věk blaženosti a nezkaženosti. Adam a Eva se z tohoto ideálního stavu sami vyloučí tím, že přestoupí Boží zákaz. Podnětí je k tomu had, jenž (podobně jako v Eposu o Gilgamešovi) symbolizuje věčný přírodní koloběh života a smrti. Ztotožnění hada s ďáblem (satanem) se výslovně objeví až v Novém zákoně (Zj 12,9). Adam a Eva pojedli zakázané ovoce, čímž pronikli k poznání světa včetně vědomí, že existují dobro a zlo. Tímto poznáním člověk zahajuje proces své individualizace a rozbíjí svou původní harmonii s přírodou. Musí ráj opustit a začíná svůj pozemský život plný námahy a trápení a směřující k smrti. Vzpouira prvních lidí proti Bohu získala v průběhu tisíciletí různé teologické výklady; zmiňme jen, že síla ke vzpouře byla stvořeným lidem prostě dána a že Bůh na lidi nezanevřel (což symbolicky prokázal, když je oděl). Povědomí o zlu dává lidem schopnost konat jeho opak, tedy působit dobro.

Abrahamův příběh přináší celou řadu hermeneutických poznatků. Významné postavy hebrejské historie jsou často stíženy (dočasnou) neplodností a trýznivým čekáním na vytouženého potomka (kromě Abrahama třeba jeho vnuk Jákob). Ukazuje se, že narození dítěte je dílem i darem Božím.

V Gn 18,18-19 Bůh znovu výslovně formuluje svou **smlouvu** s Abrahamem a jeho lidem. A čím se provinili Sodomští a Gomorští? Z dalšího biblického textu vytušíme, že jejich křik je výrazem netrpělivé, hříšné touhy po okamžité slasti. Jenže Bůh je mj. personifikovaná věčnost a před jeho očima jsou spravedliví ti, kdo uvažují v delší časové perspektivě. Projevuje se tu také rozdíl mezi zemědělskou společností, která žije v souladu s pevným, hluboce zakořeněným rytmem přírodního života, a povrchními obyvateli měst, kteří se ke své škodě od těchto odvěkých vazeb odřízli. Abraham o **počet spravedlivých** smlouvá s Hospodinem jako na orientálním bazaru. Pasáž je dalším dokladem toho, že vztah Bůh – člověk je založen na smlouvě. Abraham kombinuje pokornou pózu s vychytralou argumentací, ale když Hospodinův nárok stlačí až na číslo deset, vycítí, že pokračovat dál by bylo proti dobrému vkusu: i na trhu každá ze smlouvajících stran musí dostat, co její jest.

<http://cdn.history.com/sites/2/2015/06/hith-sistine-chape.jpg>

http://www.artmuseum.cz/resources/works/cranach_st_03.jpg

<http://4.bp.blogspot.com/>

[jc30vH8GbmE/UGMDPF6JOJI/AAAAAAAAA2s/I9z1A2aXTS4/s1600/map06_Israel%5B1%5D.gif](http://4.bp.blogspot.com/jc30vH8GbmE/UGMDPF6JOJI/AAAAAAAAA2s/I9z1A2aXTS4/s1600/map06_Israel%5B1%5D.gif)

